

Скороход О. В.

ЛЮТНЕВА РЕВОЛЮЦІЯ 1917 РОКУ НА ПЕРИФЕРІЇ: ПОВЕДІНКА КИЯН У ДНІ ПОВАЛЕННЯ МОНАРХІЇ

Фокус статті спрямований на дослідження поведінки населення Києва в період піка Лютневої революції, з 28 лютого до 3 березня 1917 р. Для Києва цей період є часом між отриманням 28 лютого першої офіційної телеграми з Петрограда про революцію та публікацією в міських газетах офіційного повідомлення про повалення монархії 3 березня. Поруч із циркулюванням чуток помітна схильність населення міста до документального підтвердження інформації. Це відбувалося у формі поширення телеграми з Петрограда, пошуку друкованих оголошень про події або отримання новин від гласних Київської міської думи, редакції газет та офіційних осіб. У висловленні ставлення до подій та формування революційного дискурсу каталізатором стали громадські організації. Представники влади прагнули вживати заходів задля убезпечення від можливих антиреволюційних виступів. Спостерігалася конкуренція між Київською міською думою та командуванням Київського військового округу за вплив на формування громадської думки щодо зміни влади.

Ключові слова: Лютнева революція, Київ, ставлення, реакція, населення, Київська міська дума.

Наслідку Лютневої революції 1917 року, що полягав у поваленні монархії, передували кілька днів невизначеності, протягом яких відбувалася зміна правлячого режиму. Як відомо, пік революції припав на 27 лютого – 3 березня 1917 р. (27 лютого про перехід влади у свої руки оголосили нові органи влади – Тимчасовий комітет Державної думи та Петроградська Рада робітничих і солдатських депутатів; 3 березня великий князь Михайл Романов зрікся престолу після того, як на його користь від влади відмовився Ніколай II). (Тут і далі датування подано за старим стилем.)

Під час революцій, зокрема в період переходу влади до нових органів та зміцнення нового режиму, виникають нові форми легітимації влади та її діяльності – «знизу». У такий спосіб населення висловлює власну візію того, яким має бути новий режим, тим самим диктуючи владі ціннісні директиви. Своєю чергою нова влада у разі сприйняття цих директив набуває в очах населення легітимності [16, с. 6–7]. У цьому процесі помітну роль відіграє період невизначеності, коли процес зміни влади вже запущений, однак немає певності щодо кінцевого результату. Поведінка та поінформованість населення на цьому етапі багато в чому визначає його подальшу реакцію на зміну влади та форми утвердження нового режиму.

До Києва, як і до більшості міст колишньої Російської імперії, повідомлення про процеси, що передували зміні влади, доходили із запізненням. Передовсім це було спричинене великими снігопадами в лютому 1917 р., що утруднювали залізничне сполучення. Як відомо, першим

повідомленням про революцію, яке дійшло до Києва, стала телеграма комісара шляхів сполучення О. Бубликова від 28 лютого, адресована керівництву Південно-Західної залізниці. Начальник Південно-Західної залізниці Е. Шуберський зробив запит у Петроград щодо справжності телеграми, звідки отримав підтвердження. 1 березня надійшла інша телеграма, що підтверджувала повідомлення про створення революційних органів влади в Петрограді. Її надіслав голова Тимчасового комітету Державної думи на адресу київського міського голови Ф. Бурчака. Звернення міської думи до населення з повідомленням про зміну влади поширили по громадських організаціях 2 березня. Цього ж дня вийшло звернення керівника Київського військового округу (далі – КВО) генерала М. Ходоревича із закликом до киян не звертати уваги на чутки про революцію, які ширяться містом. Офіційні повідомлення про зміну влади та режиму надруковано в київських газетах 3 березня.

Метою цієї статті є дослідження реакції жителів Києва на новини про революцію до публікації офіційних повідомлень про цю подію. Ми робимо спробу з'ясувати, по-перше, шляхи поширення інформації про революцію в Києві та чинники, які на це впливали; по-друге, характер комунікації між місцевою владою та населенням з огляду на те, що в той час ще не було відомо, яким буде кінцевий результат революції. До завдань цієї статті не входить дослідження конкретних практик із формування революційної традиції в Києві після вироблення першої реакції. Надалі

розширення дослідження має стати наступним етапом у вивченні ставлення населення Києва до зміни влади після Лютневої революції.

Видається доцільним відмовитися від хронологічного принципу дослідження, оскільки в антропологічних студіях він переважно зводиться до хронологічного опису подій. Більш продуктивним для дослідження теми статті вважаємо проблемний підхід, що полягає у виокремленні важливих аспектів, які формували феномен реакції киян на перші повідомлення про революцію.

Питання ставлення населення до змін влади в періоди суспільних точок біфуркації різною мірою порушено у фундаментальних дослідженнях соціокультурних та політико-антропологічних процесів під час та після Лютневої революції. Серед них слід виокремити студії В. Булдакова [5], Б. Колоніцького [16] та О. Файджеса [25]. Аспекту взаємин влади та соціуму у своїх наукових пошуках приділяв увагу В. Верстюк [6].

Попри те, що студії Української революції мають напрацювання в дослідженні самоусвідомлення окремих верств суспільства та легітиматії влади в очах окремих груп населення, проблема сприйняття змін влади під час революції в межах певних населених пунктів перебуває на початкових етапах дослідження. Українські міста в період революції стали матеріалом для досліджень Г. Басари-Тилішак [2]. Якщо вести мову про вивчення власне київського зрізу війни та революції, сьогодні він представлений переважно дослідженнями в межах підходів соціальної історії, подієвої історії та історії повсякдення: у роботах О. Бойко [4], Я. Купчик [17]. О. Бетлій присвятила студію проблемі суспільного життя міста та самоусвідомлення населення в період Першої світової війни, що творило ґрунт для сприйняття революції [3]. Дослідження В. Скальського про рефлексії киян щодо звістки про революційні події в Петрограді дає надію на початок наукової дискусії щодо цієї важливої складової ставлення до влади часів революції. Автор робить значущі висновки про взаємодію влади і громадськості [21]. Проблему творення революційної традиції в Києві частково досліджено в нашій статті [22]. Крім того, попередні дослідження ми присвятили такому аспекту реакції на Лютневу революцію в Києві, як зміна ставлення до представників поваленої династії Романових, що проживали в березні 1917 р. в місті [23].

Важливу роль для формування першої реакції щодо революції відіграло інформаційне тло. З одного боку, київські видання не подавали інформації про події в Петрограді. Крім того, у місті проходив традиційний контрактовий

ярмарок, до якого було прикуто значну увагу. Люди, що перебували в Києві в лютневій дні, коли в Петрограді вирішувалися питання про зміну режиму, не фіксували жодних натяків на циркулювання інформації про революцію [10]. З іншого боку, зі сторінок періодичних видань практично зникли повідомлення у звичній формі про ситуацію на фронті та новини біржі. Це привернуло увагу населення [7, с. 2].

Можемо констатувати, що в період політичної невизначеності, який охоплював дні між початком поширення неофіційних повідомлень про зміну влади та першим офіційним оголошенням про повалення монархії, у Києві зберігалися політичні та соціальні практики попереднього режиму. Тривали заходи, вжиті урядом у ході реакції, зокрема заборона урочисто відзначати Шевченківські дні [9, с. 79]. 1 березня відбулась панахида за Олександром II у присутності овдовілої імператриці Марії Фьодорівни [12, с. 1].

У своїх спогадах М. Грушевський зазначав, що, перебуваючи в Москві, із запізненням отримав телеграму від діячів українського руху із прошенням повернутися до Києва. Він це пояснював не складними погодними умовами, а дією цензури, оскільки інформацію в телеграмі подано завуальовано: «Загадкова форма сих закликів виявилася для мене тільки в Києві: приватних телеграм посылати не можна було, ані від українських груп» [8, с. 12].

Майбутній військовий комісар Києва К. Оберучев у мемуарах згадував, що був арештований і ув'язнений у київській фортеці того дня, коли дізнався про революцію, 1 березня. Проте наказ про арешт був виписаний ще 27 лютого [18, с. 28]. За його словами, керівництво в'язниці було підкреслено ввічливим, оскільки не знало, чим завершаться події в Петрограді та якою буде подальша політика щодо політичних в'язнів.

Отже, практики старого режиму функціонували в місті навіть у той час, коли жителі Києва почали отримувати новини про революцію. Спробуємо з'ясувати, як серед жителів Києва поширювалася інформація про революцію до офіційного оголошення.

Перший спосіб поширення інформації охоплював коло діячів, наближених до місцевих органів влади. Вони передавали новини своєму найближчому колу. К. Оберучев писав, що дізнався про телеграму О. Бублікова від барона Ф. Штейнгеля, голови Комітету Південно-Західного фронту Всеросійського союзу міст, який після отримання повідомлення про революцію скликав збори комітету [18, с. 28]. На швидкість отримання інформації впливав також доступ до

телефонного зв'язку. Княгиня М. Барятинська писала у спогадах про телефон як найшвидший спосіб поширення інформації про зміну влади [1]. Те саме пригадував і О. Гольденвейзер [7, с. 2].

У ситуації інформаційного колапсу та прагнення новин містом ширилися чутки. Серед населення, що не мало доступу до телефону або не могло оперативного отримати інформацію, творення чуток мало тяжіння до офіціозу – кияни прагнули почути новини безпосередньо від представників влади. За свідченням газет, центром чуток і неофіційних новин стали Київська міська дума та міська управа [13, с. 4]. Під час засідань думи 1–2 березня в приміщенні органу, окрім гласних, збиралося багато людей, які бажали отримати достовірну інформацію. Обговорення поточного моменту починалося в кулуарах, де «со слов очевидцев передают некоторые подробности событий, предшествующих историческому событию» [13, с. 3].

Вірогідно, була спекуляція з боку продавців газет, які прагнули скористатися з підвищеного попиту на інформацію. Зокрема, видання «Последние новости» 5 березня надрукувало оголошення про те, що ціна за номер лишається незмінною (5 коп.), і закликала читачів не переплачувати торговцям [20, с. 1].

Також простежуємо іншу тенденцію серед населення Києва в отриманні інформації про революцію – прагнення підкріпити чутки друкованою інформацією. За матеріалами газети «Киевская мысль», у той час, поки міські чиновники розмірковували, у якій формі оголосити про революцію, звичайні службовці Південно-Західної залізниці поширили містом текст телеграми, що своєю чергою підтверджувала повідомлення О. Бубликова про революцію. За даними журналістів, мова йшла про сотні примірників [13, с. 3]. О. Гольденвейзер також повідомляв про те, що текст телеграми поширювали містом, однак часто спотворюючи її зміст. За його інформацією, джерелом отримання тексту телеграми були редакції газет [7, с. 2].

Л. Білецький у своїх мемуарах згадував, як математик Шмідт на зібранні молодих науковців «приніс в руках» звістку про революцію, хоча чутки про зміну влади вже були на той час [24, с. 4]. Своєю чергою, К. Оберучев писав про те, як новини ширилися поміж в'язнів у Косому капонірі. За його свідченнями, 2 березня в'язням вдалося незаконно пронести в тюрму газету, однак там не було жодної інформації про ситуацію в Петрограді. Доти найдостовірнішим джерелом для ув'язнених був сам Оберучев, який щойно був заарештований: «Мой приход на гауптвахту был каким-то праздником для

находившихся там в достаточном количестве арестованных офицеров. До них доходили какие-то неясные слухи о происходящих событиях, и они меня, только что пришедшего с воли гражданина, засыпали вопросами. Я рассказал им о телеграмме Бубликова, о заседании комитета, о том, что несомненно произошёл переворот, но насколько он прочен, сказать ещё трудно» [18, с. 29]. Про особливу увагу до офіційних письмових доказів зміни режиму свідчить і ремарка голови КВО генерала Ходоровича, яку він зробив 2 березня під час зустрічі з редакторами газет. Він заперечив чутки про те, що вже отримав «особый акт чрезвычайной важности» [13, с. 4].

Можемо констатувати, що точні новини про зміну влади були відомі в колі чиновників, представників громадських організацій та представників певних професій, зокрема правників. Уранці 3 березня, у день, коли київські газети надрукували офіційні повідомлення про революцію і до отримання адміністрацією Лук'янівської в'язниці офіційного наказу про амністію політв'язнів, біля приміщення тюрми зібрався натовп, який вітав амністію. Окрім осіб, що зустрічали амністованих, були також адвокати та представники громадськості. Вірогідно, присутні заздалегідь готувалися до події, бо принесли квіти та провізію для звільнених. За свідченням журналіста, прийшло близько тисячі людей, натовп стримували представники громадських організацій [14, с. 4].

1 березня до населення звернулися громадські організації з проханням зберігати спокій [11, с. 2]. Владні органи офіційно звернулися до населення 2 березня, наступного дня після підтвердження інформації про революцію. Цього ж дня випущено відозву голови КВО, в якій він розвіював чутки щодо зміни влади та закликав до збереження спокою в місті. Розтиражоване в пресі офіційне повідомлення про падіння монархії з'явилося 3 березня. Цього ж дня широко оприлюднено і звернення міської влади та голови КВО. Отже, бачимо прагнення цивільної міської влади та командування КВО у період невизначеності відтягнути момент оголошення про революцію. За цей час вони визначалися з власною позицією та очікували на остаточне розуміння того, які режим та форма устрою утвердяться в Росії.

Розглянемо тактику місцевої влади у взаємодії з громадськістю в період невизначеності. Ще 1 березня під час консультацій з боку владних органів зроблено заяви, спрямовані на запобігання можливим хаотичним діям, продиктованим емоціями. На засіданні Комітету Південно-Західного фронту Земського союзу цього дня

пролунав заклик усім лишатися на своїх посадах. Зокрема, проголошено такі тези: «Не может быть отдельных некоординированных выступлений», «Не должно быть отдельных выступлений отдельных сотрудников земского союза». Бачимо, що ці заяви були превентивними щодо можливих виступів на підтримку поваленого монарха Ніколая II або на підтримку політики, що в майбутньому могла не збігтися з новим режимом [13, с. 3].

Постає проблема стилю та мети комунікації між місцевою владою та населенням у перші дні після зміни влади. В. Скальський у своєму дослідженні вказував на те, що громадськість випереджала владу в ініціативі зі створення та передачі повноважень революційним органам влади [21, с. 86]. З таким висновком можна погодитися після вивчення тактики спілкування, до якої вдалися міські очільники. До прикладу, на засіданні міської управи 2 березня пролунала думка про небезпеку для міської влади опинитися на маргінесі суспільно-політичної реальності, якщо дума та управа не приєднаються до революційних сил. Зокрема, прозвучала заява: «Если представители города не сознают той ответственной задачи, которая выпала на их долю, то общественное движение пойдет мимо городского управления и это может создать нежелательные последствия» [13, с. 4]. Вже наступного дня на засіданні думи висловлено пропозицію нехтування формальними правилами на користь участі громадськості в політичних процесах. З огляду на революційний час це визнано припустимим. Гласний Д. Григорович-Барський пропонував включити до міського управління окрім представників влади і виконком громадських організацій, оскільки «нечого считаться с некоторыми формальностями» [14, с. 4].

При цьому в процесі вироблення тактики міської влади щодо комунікації з населенням простежується провідна роль військового командування. Це визначалося прагненням влади уникнути можливих виступів і заворушень у важливому прифронтовому місті, яким був Київ. Пресі було дозволено 3 березня опублікувати офіційне повідомлення про революцію лише після консультацій з начальником КВО генералом М. Ходоровичем. Напередодні ввечері, на 18 годину 2 березня до М. Ходоровича були запрошені редактори київських видань. Повідомляючи про цю зустріч, газети писали, що від головнокомандувача армій Південно-Західного фронту отримано вказівку інформування населення про події. М. Ходорович підкреслив необхідність збереження порядку «именно в Киеве,

являющемся ближайшим тылом фронта». З цією метою газетам доручено опублікувати звернення громадських організацій міста [13, с. 4].

У зверненні М. Ходоровича до населення 2 березня також йшла мова про необхідність забезпечення надійного тилу для армії: «Прошу население г. Киева помнить, что Киевский военный округ находится в тылу действующей против врага армии. Волнения и беспорядки здесь пагубно отразятся на фронте и принесут пользу только нашему врагу» [19, с. 1].

Ключова роль КВО була помітна ще за день до перемовин із журналістами, 1 березня. На другому цього дня засіданні думи міський голова Ф. Бурчак зачитав телеграму від комітету Державної думи лише після отримання дозволу на це від очільника КВО [13, с. 3]. З іншого боку, 2 березня, коли вже тривали перемовини між думою та громадськими організаціями щодо створення революційного органу в місті, Бурчак вирушив до Ходоровича представити звернення Комітету щодо необхідності передачі влади в місті громадськості. «Там, – сказав Бурчак, – я буду защищать это воззвание», – зазначала «Киевская мысль» [13, с. 3]. Надалі перемовини між міською владою та громадськістю щодо формування Об'єднаної ради громадських організацій Києва відбувалися під проголошеним думою гаслом «Отечество в опасности».

Окрім того, простежується протистояння між військовою та міською владою у спробі контролю ситуації в місті. 3 березня до заступника міського голови М. Страдомського з'явився ад'ютант коменданта Києва з пропозицією поставити військовий загін біля входу в думу, а по місту – охорону, щоб запобігти можливим єврейським погромам. Вранці губернатор повідомив міського голову про те, що «некоторая часть населения Подола не уверена в спокойствии» [14, с. 4]. Однак міська дума запевнила, що в патрулях немає потреби, оскільки ситуація в місті спокійна. Постає проблема, як трактувати таку оцінку ситуації в місті з боку думи. Зважаючи на подальші повідомлення в пресі про масові стихійні мітинги, зокрема біля приміщення думи, та поширення різноманітних чуток на тлі прагнення населенням інформації, оцінка атмосфери в місті як «спокійної» не означала визнання того, що ситуація була такою, як зазвичай. Цією відозвою міська адміністрація заявляла про те, що на вулицях міста не виникає ексцесів та насильницьких виступів, пов'язаних з політикою. Ця заява міської влади була, передовсім, адресована населенню міста, щоб заспокоїти киян та відвернути можливі громадські виступи. З іншого

боку, 4 березня ухвалено рішення про формування міліції насамперед з метою забезпечити місто від погромів [21, с. 87].

Після офіційного повідомлення про падіння монархії 3 березня комунікація між населенням та владою – з одного боку, і висловлення рефлексій щодо нового режиму – з іншого, набули більш публічного та відвертого вияву. Це сталося внаслідок прагнення суспільством інформації. Цього дня в приміщенні думи навіть поза засіданням постійно чергували члени управи, щоб здійснювати комунікацію з населенням. За свідченням журналістів, групові приватні наради відбуваються постійно [14, с. 3]. Відкритість міської думи відображено в періодичних виданнях, що виробило відповідний інформаційний дискурс у місті.

Виникає питання: кому належала провідна роль у творенні революційного дискурсу та реагуванні на нові політичні реалії – міській владі чи суспільству? У пресі відображено активність у приміщенні думи. На вечірньому засіданні 3 березня, що розпочалося о 22:00, хори не могли вмістити всіх охочих бути присутніми на події. На цьому засіданні висловлено дві ключові тези щодо нового режиму, які надалі педалюватимуться в революційному публічному дискурсі міста. Перша – пошук місця Києва на мапі революційної Росії. На цьому засіданні міський голова Бурчак зазначив: «Киев, мать городов русских, не может пройти мимо этих событий, не высказавшись и не проявив своего города». Згодом Бурчак підкреслив, що Київська міська дума повинна допомогти новому уряду. Надалі така позиція вилилася в масу вітань новому уряду з боку різних громадських організацій та професійних спілок, у яких вони обіцяли допомогти в утвердженні демократичного режиму. Другий момент – це прив'язування теми перемоги у війні до зміни влади. Д. Григорович-Барський заявив: «...момент, воскрешающий надежды на достижение армией победы и народом обновления родины. Мы знаем, усилиями кого достигнуто то, что мы сейчас переживаем. Поэтому я раньше всего предлагаю почтить память

боровшихся за свободу». Інший гласний Гусев додав: «С новым правительством наша армия и флот дадут нам желаемую победу» [14, с. 4].

З іншого боку, вже 2–3 березня в громадських організаціях міста проходили консультації та лунали перші ініціативи щодо відповіді на поточні події. Делегати від студентських зборів висунули свої вимоги безпосередньо в приміщенні думи вже 2 березня. За свідченнями репортерів, приміщення думи не вмістило всіх делегатів від студентства. Як наслідок, студенти отримали 10 місць в Об'єднаній раді громадських організацій міста [13, с. 3].

Отже, в день офіційного оголошення про зміну влади політично і соціально активне населення Києва було готове сприймати вірогідні новини про зміну режиму, а відтак рефлексувати щодо цієї події.

Викладене вище дає змогу дійти висновків про те, що до офіційного оголошення в київській пресі про Лютневу революцію населення шукало способи підтвердження інформації про революцію та зміну влади. У час невизначеності інформація доходила до жителів міста у вигляді чуток, однак вони прагнули підтвердити почуті новини документально шляхом пошуку оголошень у газетах, поширення копій телеграми з повідомленням про повалення монархії.

До офіційного оголошення про зміну режиму поряд з обігом чуток про революцію в місті зберігалися практики старого режиму. У комунікації між міською владою та населенням міста каталізатором стала громадськість. Зі свого боку представники місцевої київської влади робили заяви проти можливих антиреволюційних виступів або насильницьких протестів. Спостерігалася конкуренція між Київською міською думою та командуванням Київського військового округу за вплив на формування громадської думки щодо зміни влади. На час офіційного повідомлення про зміну влади та режиму соціально і політично активна частина населення Києва була готова сприйняти достовірні відомості про зміну режиму.

Список використаної літератури

1. Барятинская М. Моя русская жизнь. Воспоминания великосветской дамы / М. Барятинская. – Москва : Центрполиграф, 2006. – 368 с. (Електронна версія книги).
2. Басара Г. Українське провінційне місто як політичне і соціокультурне явище у добу національно-демократичної революції (березень 1917 – квітень 1918 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Г. Басара. – Київ, 2003. – 20 с.
3. Бетлий О. Киев – город проблемных идентичностей / О. Бетлий // Города империи в годы Великой войны и революции / ред. А. Миллер, Д. Черный. – Санкт-Петербург : Нестор-История, 2017. – С. 272–317.
4. Бойко О. Нариси життя Києва. 1919 рік: політика і повсякденність / О. Бойко. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2015. – 143 с.
5. Булдаков В. Красная смута. Природа и последствия революционного насилия / В. Булдаков. – 2-е изд., доп. – Москва : РОССПЭН : Фонд «Президентский центр Б. Н. Ельцина», 2010. – 967 с.
6. Верстюк В. Революційна влада і суспільство: механізми взаємовпливу та взаємодії / В. Верстюк // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. – 2012. – Вип. 8. – С. 5–43.

7. Гольденвейзер А. Из киевских воспоминаний / А. Гольденвейзер // Революция на Украине по мемуарам белых. – Киев : Политгиздат Украины, 1990. – С. 1–63.
8. Грушевський М. Спомини / М. Грушевський // Київ. – 1989. – № 8. – С. 103–154.
9. Дорошенко Д. Мої спогади про недавнє минуле (1914–1920) : науково-популярне видання / Д. Дорошенко. – Київ : Темпора, 2007. – 632 с.
10. ІР НБУВ. – Ф. 96. Єрмолов О. П. – Спр. 133. «Потоцкий А. В. Выпускник Павловского военного училища, командир роты 4-го батальона лейб-гвардии Павловского полка. Дневник 24 февраля – 1 апреля 1917 года».
11. Киевлянин. – 1917. – 3 марта. – № 62.
12. Киевская мысль. – 1917. – 2 марта. – № 61.
13. Киевская мысль. – 1917. – 3 марта. – № 62.
14. Киевская мысль. – 1917. – 4 марта. – № 63.
15. Киевская мысль. – 1917. – 5 марта. – № 64.
16. Колоницкий Б. Символы власти и борьба за власть. К изучению политической культуры российской революции 1917 года / Б. Колоницкий. – Санкт-Петербург : Лики России, 2012. – 336 с.
17. Купчик Я. Розвиток муніципальних підприємств в Києві (1917–1919) / Я. Купчик // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. – Вип. 123. – С. 25–28.
18. Оберучев К. В дни революции (Воспоминания участника великой русской революции 1917-го года) / К. Оберучев. – Нью-Йорк : First Russian Publishing Corporation, 1919. – 143 с.
19. Последние новости. – 1917. – 3 марта, № 4364, вечерний.
20. Последние новости. – 1917. – 5 марта, № 4368, вечерний.
21. Скальський В. «Відчуття революції»: кияни на початку березня 1917 року / В. Скальський // Вісімнадцята наукова сесія Осередку Наукового товариства ім. Шевченка у Черкасах : Матеріали доповідей на засіданнях секцій і комісій, 5–27 березня 2007 р. / за ред. В. Масценка. – Черкаси : Осередок НТШ у Черкасах, 2008. – С. 85–94.
22. Скороход О. Лютнева революція: реакція населення на зміну влади та вибух революційної стихії в Києві на початку 1917 року / О. Скороход // Марістеріум. – Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. – Вип. 28 : Історичні студії. – С. 23–29.
23. Скороход О. Динаміка ставлення громадськості до представників династії Романових у Києві у березні 1917 року / О. Скороход // Краєзнавство : науковий журнал. – Київ : Національна спілка краєзнавців України, 2017. – Вип. 1/2(98/99). – С. 50–62.
24. ЦДАВО. – Ф. 3876. Білецький Леонід Тимофійович (1882–1955) – літературознавець, доктор філології, член Партії соціалістів-федералістів, президент УВАН, ректор Українського високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у м. Празі. – Оп. 1. – Спр. 3. «Л. Білецький. Мої спомини».
25. Figs O. A People's Tragedy: Russian Revolution 1891–1924 / O. Figs. – London : Jonathan Cape, 1996. – 923 p.

Olga Skorokhod

THE FEBRUARY REVOLUTION OF 1917 ON THE PERIPHERY: BEHAVIOR OF KYIVANS IN THE DAYS OF THE OVERTHROW OF THE MONARCHY

The article focuses on the behavior of the population of Kyiv in a high point of the February Revolution, from 28 February to 3 March. The author concludes that the population of Kyiv was ready to accept the official information about the results of the revolution. This was caused by the information basis that was received by socially active inhabitants of the city in the previous few days. The first news about the events in Petrograd became known in Kyiv on 28 February and were confirmed at official level on 1 March. This information spread first from a narrow circle of officials and public figures who got acquainted with the content of telegrams about the coming revolution, and then from Kyiv City Council to the offices of the local newspapers.

Despite the absence of news about the revolutionary events in Petrograd in the local press, Kyiv residents were looking for ways to obtain accurate news. Along with the circulation of rumors, the propensity of the city population to looking for the official information is noticeable. This happened in the form of spreading telegrams from Petrograd, searching for print announcements about events or receiving news from the deputies of the Kyiv City Council. Public organizations expressed their attitude to events as a catalyst of the transition of powers in Kyiv to the revolutionary authorities. The creation of the Council of United Public Organizations of Kyiv began on 1–2 March, at a time when the final results of the revolution were not known and the news from the capital was delayed.

Representatives of the authorities sought to take measures to protect against possible anti-revolutionary performances. There was competition between Kyiv City Council and Kyiv Military District Command for influencing the formation of public opinion about the change of power. These two institutions had different visions about the way of the ensuring social order. Publications of official news about the overthrow of the monarchy became possible in the press only after consultations that the head of Kyiv Military District Command held with the editors of the leading editions of Kyiv.

Keywords: February Revolution, Kyiv, reaction, attitude, population, Kyiv City Council.

Матеріал надійшов 19.03.2018